

11. 8. 2014

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Povaha neplatnosti kartelových dohod podle práva EU

Neplatnost stanovená v článku 101 odst. 2 Smlouvy o fungování Evropské unie je jedním ze základních nástrojů zajištění fungování soutěžního práva v oblasti ochrany před dohodami narušujícími hospodářskou soutěž. Proto by měla být dobře známa její povaha a projevy. Je tomu však opravdu tak?

Institut neplatnosti zakázaných dohod omezujících hospodářskou soutěž je jedním ze základních stavebních kamenů soudobé ochrany hospodářské soutěže. Její význam nespočívá v postihu tzv. tvrdých kartelů (kterým nejde o platnost, tj. vymožitelnost dané dohody, ale o její reálný dopad na fungování trhu), ale daleko více v motivaci soutěžitelů, aby si při uzavírání pro ně důležitých smluv dali pozor na to, aby tyto smlouvy, byť i „omylem“, hospodářskou soutěž neomezovaly. Soutěžitele totiž určitě více než zamrzí zjištění, že například jeho výhradní licenční smlouva, na jejímž základě investoval do nákladné infrastruktury, je neplatná. [1]

Není pochyb o tom, že povaha této neplatnosti (zejména, pokud se na ni díváme jako na sankční prostředek) by tedy měla být popsána tak, aby se dala jednoznačně aplikovat a aby tak soutěžitelé mohli existovat v právní jistotě. Základem toho by měla být jednotná interpretace článku 101 odst. 2 SFEU.

Interpretace

Bohužel, povaha neplatnosti se nedá zjistit interpretací článku 101 odst. 2 SFEU, a to nejen kvůli jeho stručnosti, ale zejména z důvodu rozpornosti jednotlivých jazykových verzí SFEU:

- *CZ: Dohody nebo rozhodnutí zakázané podle tohoto článku jsou neplatné od počátku.*
- *EN: Any agreements or decisions prohibited pursuant to this Article shall be automatically void.*
- *FR: Les accords ou décisions interdits en vertu du présent article sont nuls de plein droit.*
- *DE: Die nach diesem Artikel verbotenen Vereinbarungen oder Beschlüsse sind nichtig.*
- *PL: Porozumienia lub decyzje zakazane na mocy niniejszego artykułu są nieważne z mocy prawa.*
- *SK: Všetky dohody alebo rozhodnutia zakázané podľa tohto článku sú automaticky neplatné.*
- *HU: Az e cikk alapján tiltott megállapodás vagy döntés semmis.*[2]

Vzhledem k tomu, že významy ustanovení o neplatnosti jsou v různých jazykových verzích změní mnoha různých významů (od „jsou neplatné“ v maďarštině, přes „jsou neplatné ze zákona“ ve francouzštině a v polštině a „jsou automaticky neplatné“ v angličtině a slovenštině až po excesy „jsou

nicotné“ v němčině a „jsou neplatné od počátku“ v češtině), odpověď na to, jakou povahu má neplatnost kartelových dohod, nám poskytnout nedokážou.[3] Při absenci sekundární unijní úpravy budeme proto muset vycházet z judikatury ESD (resp. SDEU).

Oddělitelnost

V případě oddělitelnosti smluvních ustanovení neplatných podle čl. 101 odst. 2 SFEU od zbytku smluv je situace (na rozdíl od problematiky v následující kapitole) poměrně jednoduchá, protože ji vyřešil ESD v rozhodnutích *Minière*[4] a *Ciments*[5].

V *Minière* ESD judikoval, že „*Předmětná automatická neplatnost se vztahuje pouze na ty části dohod, které jsou postižené zakázaností, případně na dohodu jako celek, pokud je zřejmé, že postižené části nejsou od zbytku dohody oddělitelné. Jakákoliv jiná smluvní ustanovení nejsou zasažena zakázaností a neaplikuje se na ně proto Smlouva, spadají tudíž mimo komunitární právo.*“

To znamená, že podle práva ES (EU) je možné neplatná ustanovení od zbytku smlouvy za podmínek uvedených výše oddělit a zbytek smlouvy ponechat v platnosti, ale právní řády členských států mohou určit osud tohoto zbytku odlišně.[6] V *Ciments* ESD svoje předchozí rozhodnutí potvrzuje a blíže specifikuje, co vše nespadá do oblasti komunitárního práva, ale do kompetence národních soudů a národního práva.

Absolutnost a účinnost

Neplatnost může mít povahu absolutní, relativní nebo specifickou právu EU[7]. Zároveň mohou její účinky nastávat *ex tunc* nebo *ex nunc*. Určení těchto vlastností neplatnosti kartelových dohod má zásadní význam pro její dopady na trh a soutěžitele.

Pro aplikaci předmětné neplatnosti je významný její přímý vztah se zakázaností kartelových dohod („*Dohody nebo rozhodnutí zakázané podle tohoto článku jsou neplatné od počátku.*“). Pro úplnost je tedy vhodné uvést, že podle ESD[8] je zakázanost kartelových dohod proměnlivá v čase v závislosti na tržních podmínkách[9].

Proto by se hodilo, a to nejen z právníkové zvědavosti, ale zejména pro správnou aplikaci ustanovení o neplatnosti kartelových dohod, zjistit, zda tato neplatnost je absolutní nebo relativní a zda její účinky nastávají *ex tunc* nebo *ex nunc*. Případně, pokud bychom se oprostili od chápání neplatnosti dle českých měřítek, zda nemá tato neplatnost vlastnosti zcela specifické právu EU.

Bohužel, v tomto případě mlčí nejen primární a sekundární právo EU, ale i SDEU. Proto nezbyvá než čerpat z poněkud méně konvenčních zdrojů. Zajímavé východisko nabízí anglický odvolací soud[10] v kauze *Passmore v. Morland*[11] z roku 1999. Odvolací soud v této kauze rozhodoval o tom, zda se neplatnost podle článku 85 odstavce 2 SES dá zhojit změnou okolností na trhu stejně tak, jako se mění v téže závislosti její zakázanost.

Došel k závěru, že neplatnost dle článku 85 odstavce 2 SES je absolutní v tom smyslu, že vzniká bez dalšího z právního předpisu (SES/SFEU), ale nedá se definovat jako účinkující *ex tunc* nebo *ex nunc*. Její účinky jsou podle něj totiž přechodné (příp. kolísavé), a její osud je pevně svázan se zakázaností, která se v čase může měnit: „*Z důvodů, které jsem předložil, jsem přesvědčen, že neplatnost stanovená článkem 85 odstavcem 2 SES má ten samý dočasný nebo přechodný efekt jako zakázanost v článku 85 odstavci 1 SES. Z toho vyplývá, jestliže dohoda – jako následek změny okolností – přestane být zakázaná mezi jejími stranami, přestane být zároveň i neplatná. [...]*“[12]

Odvolací soud k tomuto svému závěru dospěl složitým argumentačním postupem, kterým vynahrazoval absenci opory pro tento právní názor v právu EU. Zabýval se proměnlivostí zakázanosti

v čase v závislosti na tržních podmínkách; vypořádal se s právním názorem ESD z rozhodnutí *Béguelin*[13] („dohoda, která je nulitní a neplatná na základě tohoto ustanovení, nemá mezi smluvními stranami žádné účinky“[14]) a svůj názor opřel i o striktní jazykový výklad ustanovení článku 85 odst. 2 SES, který zneplatňuje dohody „zakázané podle tohoto článku“. Podklad pro svoje rozhodnutí nachází i v rozhodnutí ESD *Haecht II.*[15], kde ESD připustil zhojitelnost neplatnosti některých dohod za velmi specifických podmínek týkajících se přechodných ustanovení nařízení 17/62[16].

Existuje však i opačný názorový proud, který tvrdí, že předmětná neplatnost není přechodného charakteru, ale má účinky *ex tunc*. Jedním z výrazných zastánců tohoto směru je Assimakis Komninos[17].

Podle něj[18] by prosazení přechodné neplatnosti bylo v rozporu s požadavkem na zajištění účinného uplatnění evropského práva. Odvolává se na rozhodnutí ESD *Haecht II.* „*Taková neplatnost je proto způsobilá mít vliv na všechny důsledky dohody nebo rozhodnutí, ať už do minulosti či budoucnosti.*“[19]. Tento bod rozhodnutí *Haecht II.* je podle něj jasně v rozporu s koncepcí přechodné neplatnosti. Rovněž poukazuje na relativně nedávný případ *Manfredi*[20], kde ESD shrnuje a potvrzuje výše zmíněné právní názory z rozhodnutí *Béguelin* a *Haecht II.* [21]

Trvá na striktním působení neplatnosti *ex tunc*. Teoreticky připouští možnost vzniku nové smlouvy (i implicitní) v okamžiku, kdy okolnosti způsobující zakázanost pominou, nicméně zdůrazňuje, že by se jednalo o smlouvu fungující *ex nunc*, která by na neplatnosti předešlé smlouvy nic neměnila. Nicméně neřeší situaci, kdy se původně nezakázaná dohoda stane v důsledku změny okolností na trhu zakázanou. Tady jeho pojetí počítající s novou *ex nunc* fungující smlouvou použít nelze a dopad na právní jistotu soutěžitelů je značný.

Zdá se tedy, že ačkoliv v otázce absolutnosti neplatnosti kartelových dohod (ve smyslu účinnosti této neplatnosti přímo na základě SFEU bez dalšího) sporu není, ve věci časové účinnosti této neplatnosti se právní praxe a právní věda shodnout nedokážou. K vyřešení této otázky pravděpodobně nezbyvá než vyčkat na rozhodnutí SDEU. Prozatím se však zdá, že názor výše uvedeného anglického odvolacího soudu je v právní vědě zakořeněnější, jak dokládají i někteří autoři české právní vědy (J. Munková, J. Kindl a P. Svoboda)[22].

Shrnutí

Závěrem je nutné na otázku v úvodníku, zda opravdu známe dostatečně povahu neplatnosti kartelových dohod, odpovědět negativně. Některé její projevy jsou sice popsány dobře (viz oddělitelnost neplatných ustanovení), nicméně zejména v oblasti účinků této neplatnosti panují nejasnosti. Jedná se přitom o problematiku, která může mít v některých právních rádech pro soutěžitele zásadní důsledky, například ve vztahu k vrácení poskytnutého plnění z neplatné smlouvy nebo při aplikaci tzv. *euro-defense* (či *shield defense*). Nezládnutý překlad čl. 101 odst. 2 SFEU do jednotlivých jazykových verzí raději ponechme stranou.

Jiří Mačát,
advokátní koncipient

[Dvořák Hager & Partners, advokátní kancelář, s.r.o.](#)

Oasis Florenc
Pobřežní 12
186 00 Praha 8

Tel.: +420 255 706 500
Fax: +420 255 706 550
e-mail: paha@dhplegal.com

[1] WHISH, Richard a David BAILEY. Competition law. 7th ed. New York: Oxford University Press, c2012, strana 319. ISBN 978-019-9586-554.

[2] Pro potřeby komparativního výkladu byla vybrána anglická, francouzská, německá, polská, slovenská a maďarská jazyková verze. První tři z důvodu významnějšího postavení daných zemí v rámci Evropské unie, druhé tři z důvodu spojitostí těchto států s Českou republikou ať už geografických, politických, jazykových nebo historických.

[3] Zjistit jednoznačný význam ustanovení čl. 101 odst 2 SFEU nelze ani po aplikování interpretačních metod stanovených v rozsudku ESD 283/81, Srl CILFIT and Lanificio di Gavardo SpA v Ministry of Health

[4] Rozsudek ESD 56-65, Sociétés Technique Minière (L.T.M.) v Maschinenbau Ulm GmbH (M.B.U.)

[5] Rozsudek ESD 319/82, Sociétés de Vente de Ciments et Bétons de l'Est SA v Kerpen & Kerpen GmbH und Co. KG.

[6] Např. § 576 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník

[7] Jak obecně vyplývá z rozhodnutí ESD CILFIT, Ibid 3

[8] Rozsudek ESD 23-67, SA Brasserie de Haecht v Consorts Wilkin-Janssen

[9] Tedy se změnou podmínek na trhu nebo změnou subjektů či jejich tržního postavení se může dohoda za původních podmínek nespádající pod zákaz v článku 101 odstavci 1 SFEU do režimu tohoto článku dostat a naopak. Je tedy možné říct, že zakázanost dohod se může změnou podmínek na trhu v čase měnit a určitá dohoda tedy může být zakázána jen po relativně nevýznamnou dobu.

[10] English Court of Appeal (Civil Division); v dalším textu bude použita zkratka „odvolací soud“

[11] Rozsudek English Court of Appeal (Civil Division), Passmore v. Morland Plc, Inntrepreneur Pub Company (CPC) Ltd, Inntrepreneur Beer Supply Company Ltd, [1999] EWCA Civ 696

[12] Ibid 11, para 55-56

[13] Rozsudek ESD 22-71, Béguelin Import Co. v S.A.G.L. Import Export

[14] Ibid 13, para 6

[15] Rozsudek ESD 48-72, SA Brasserie de Haecht v Wilkin-Janssen

[16] Nařízení Rady Evropského hospodářského společenství 17/62, První nařízení, kterým se provádějí články 85 a 86 Smlouvy, Úř. věst. 13, 21. 2. 1962, s. 204-211

[17] Partner Bruselské pobočky advokátní kanceláře White & Case, bývalý člen Řecké soutěžní komise (orgán ochrany hospodářské soutěže v Řecku)

[18] KOMNINOS, Assimakis. "Transient" and "transitional" voidness of anti-competitive agreements: a non-issue and an issue. E.C.L.R. 2007, roč. 28, č. 8, s. 445-450. Dostupné z: Westlaw.com

[19] Ibid 15, para 26

[20] Rozsudek ESD C-295/04 až C-298/04, Vincenzo Manfredi v Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA, para 57

[21] KOMNINOS, Assimakis. "Transient" and "transitional" voidness of anti-competitive agreements: a non-issue and an issue. E.C.L.R. 2007, roč. 28, č. 8, s. 445-450. Dostupné z: Westlaw.com

[22] MUNKOVÁ, Jindřiška, Jiří KINDL a Pavel SVOBODA. Soutěžní právo. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, strany 188. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-807-4004-247.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Doručování soudních písemností ze zahraničí do ČR](#)
- [Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc únor 2026](#)
- [Digital Fairness Act a influencer marketing - cesta ke konci roztržitosti regulace?](#)
- [Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc leden 2026](#)
- [IATA Travel & Cargo akreditace v letectví - v čem spočívají její výhody?](#)
- [Digital Omnibus o AI: návrh nařízení o zjednodušení pravidel pro umělou inteligenci](#)
- [Rozhodčí nálezy vydané ruskými rozhodčími soudy a jejich uznání a výkon na území EU](#)
- [Environmentální tvrzení společností v hledáčku EU: Jak se vyhnout greenwashingu a obstát v nové regulaci?](#)
- [AIFMD II v České republice: Schvalovací proces a co čeká investiční společnosti](#)
- [Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc prosinec 2025](#)